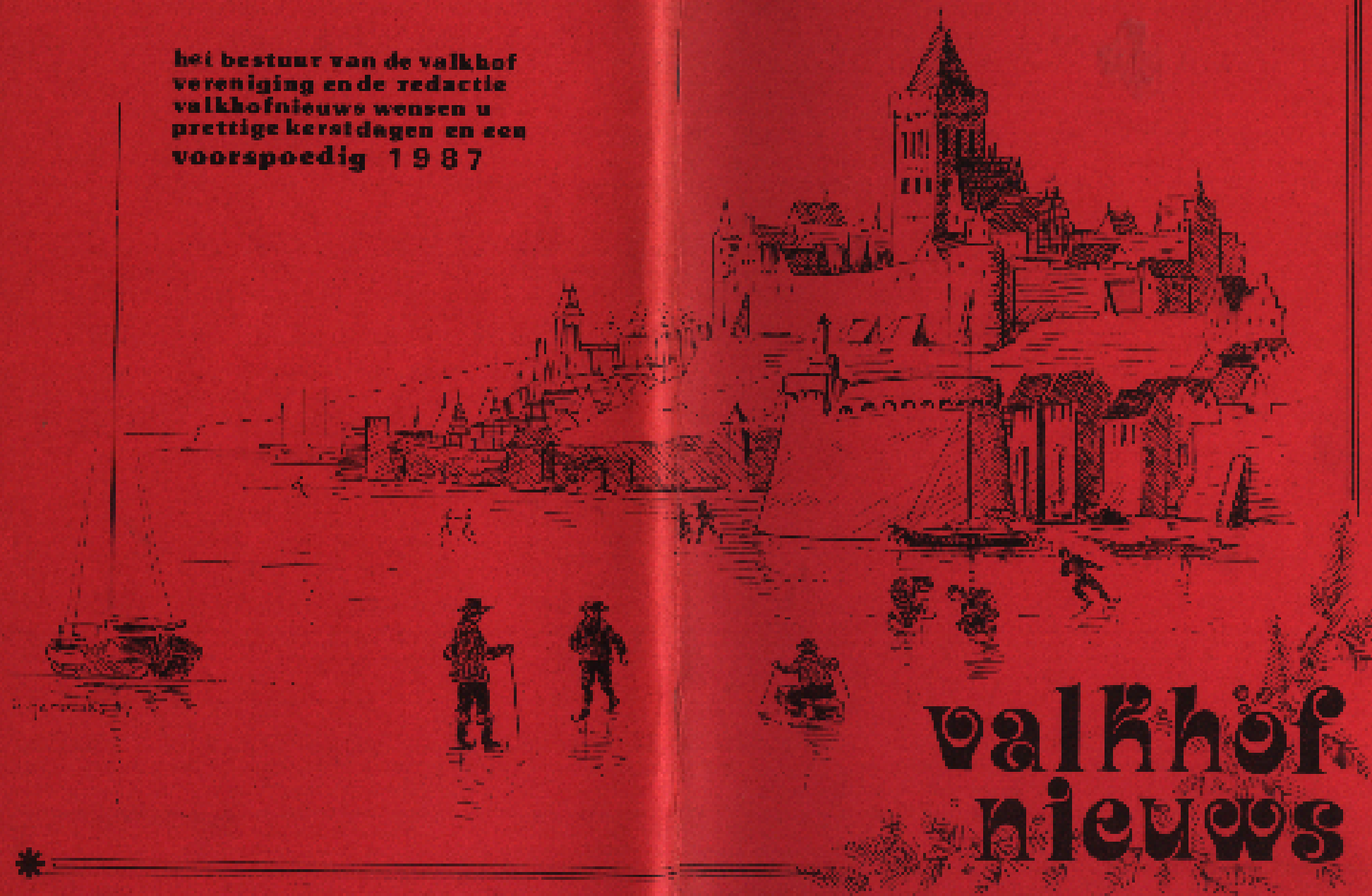

achttste jaargang nr. 4

het bestuur van de valkhof
vereniging ende redactie
valkhofnieuws wensen u
prettige kerstdagen en een
voorspoedig 1987

valkhof
nieuws

VOORWOORD.

Bleek vooral in de laatste maanden dat de Valkhofvereniging in stijgende lijn enthousiasme opwekt en sympathie ontmoet, dan kunnen wij er zonder meer van uitgaan, dat dit voor een zeer groot deel te danken is aan de korrekte wijze waarop onze doelstellingen worden gepubliceerd. Een jonge vereniging die op ondubbelzinnige wijze er voor uitkomt de cultuur-historische waarden te willen behouden en tevens daaruit aan Nijmegen een onschatbare dienst wil bewijzen!!

In dit stadium past ons slechts vanaf deze plaats een woord van aanmoediging en zeker niet minder een woord van dankbaarheid voor de onmisbare ruggesteun, die wij als bestuur hebben ondervonden.

Zoals U verderop in het boekje lezen kunt, komt er binnenkort een winteractiviteit in de Valkhofkapel middels een eigen ontworpen kerstgroep. Vanaf deze plaats willen wij al diegenen danken die op enigerlei wijze hieraan ene bijdrage leverden. Er zijn kledingstukken en lappen stof alsmede allerlei fournituren aangedragen voor het aankleden van deze kerstgroep.

Wij hopen van harte dat zeer velen, zowel leden als niet-leden in de kapel een kijkje komen nemen. Tenslotte wensen wij U allen zeer fijne kerstdagen en een gelukkig nieuwjaar toe.

Uw Bestuur.

FINANCIËEL OVERZICHT ONTVANGSTEN EN UITGAVEN
OVER DE PERIODE 1 JANUARI - 17 NOVEMBER 1986

Evenals in voorgaande jaren treft U hier de verantwoording aan van ontvangsten en uitgaven over bovengenoemde periode. De jaarrekening 1986 met vergelijkbare begrotingscijfers wordt U met Valkhofnieuws no. 1 1987 toegezonden.

In tegenstelling tot voorgaande jaren jaren, is nu het plan opgevat om in de kerstperiode onze laatste aktiviteit in 1986 te laten plaatsvinden. Dit kan de navolgende cijfers nog enigermate beïnvloeden. Moge velen in die periode de weg naar de Valkhofkapel vinden.

De cijfers vóór de rekeningen, relateren aan aan de verderop gegeven toelichtingen.

ONTVANGSTEN:

1) contributies 1985	f. 170.--
" " 1986	- 6870.--
" " 1987/88	- 447,50
2) tentoonstellingen en concerten	- 8738,50
3) giften en extra ontvangsten	- 727,05
4) rente	- 262,73
	<hr/>
	f.17215,78
5) balanspost contributie 86 in 85	-./. 330.--
6) beginsaldi 1/1 1986	- 10285,59
7) kruisposten	- 10037,03
	<hr/>
het bedrag van deze totaalstelling	f.37208,40

komt overeen met de tellingen van de kolommen kas, banken en giro's over dezelfde periode, zijnde: kas f.11703,75 ; bank f. 7879,97 en de spaarrek.f. 7751,05; postgiro f. 7810,90 en de giro-extra f. 2062,73 = samen f.37208,40.

UITGAVEN:

8) rekening courant Valkhofstichting	f. 20.--
9) porti en verzendkosten	- 1240,96
10) papier, drukkosten e.d.	- 2719,60
11) verkoopartikelen	- 1397,60
12) tentoonstellingskosten	- 5396,80
13) algemene kosten	- 1469,30
14) kruisposten	- 10037,03
	<hr/>

het bedrag van deze totaalstelling ad f.22281,29 komt ook overeen met de tellingen van de kolommen kas, bank en giro over dezelfde periode, zijnde: kas f.11570,31 ; bank f. 5439,50 en postgiro f. 5271,48 = samen f.22281,29.

TOELICHTING OP DE GEGEVEN CIJFERS.

1) Als we zien dat aan contributies 1986 f.6000.-- was begroot terwijl we f.6870.-- tot op heden mochten ontvangen, dan heeft dit de verwachting van toen overtroffen, temeer daar momenteel nog ongeveer f.1100.-- aan toegezegde contributie moet binnenkomen. Wij vertrouwen daar dan ook vast op en hopen zo op de baten en lastenrekening ca. f.8000.-- te mogen verantwoorden over 1986. Ook dit jaar zijn weer een groot aantal leden met hun contributiebijdrage vooruitgelopen naar 1987 en wij stellen dat zeer op prijs. Het voorkómen van onnodige en extra kosten is voor ons van groot belang.

- 2) Bij deze opbrengst is een groot voordelig verschil waar te nemen t.a.v. de begroting van f.5500. De overschrijding met maar liefst een bedrag van ruim f.3000.- is vooral het werk van onze enthousiaste groep toezichthouders onder leiding van Hein van Brienen. Vanzelfsprekend heeft het gunstige weer ook een behoorlijk grote invloed gehad op het kapelbezoek en niet te vergeten de meerdere groepen van bezoekers die al of niet op afspraak de Valkhofkapel bezochten. Over de zeer vele en in toenemende mate opborrelende positieve reakties zult U elders worden geïnformeerd. Wij hopen met de kerst-periode een rekord-jaar aan bezoekers te mogen afsluiten.
- 3) Ook dit jaar weer een groot aantal leden, die in betrokkenheid met de doelstellingen een extraatje naast de contributie meestuurde. Hiervoor en voor de spontane als zodanig genoemde "giften" onze hartelijke dank met de belofte dat het goed zal worden aangewend.
- 4) De rentepost zal eerst eind december definitief kunnen worden vermeld, nu we ook met een giro-extra rekening werken.
- 5) Wellicht is voor velen een kleine toelichting voor deze post een verduidelijking. Zoals ook in dit jaar, ontvingen wij eveneens in 1985 enkele contributies voor 1986, welke terecht als vooruitontvangen, dus verschuldigd op de eindbalans 1985 voorkwamen. Om U een juist en compleet cijfer "contributies 1986" te geven, zijn in het K.B.G.-boek deze f.330.- vermeld als "balanspost" enerzijds en onder de kolom contributies 1986 vermeld voor hetzelfde bedrag. Ook dit jaar ontvangen contributies voor 1987 e.v. zullen op de balans komen.

- 6) Om vast te kunnen stellen wat aan geld is binnengekomen in Kas, bank en giro, moeten de beginsaldi worden afgetrokken van de totaal-tellingen en ontstaat daardoor een controlebedrag dat met de overige boekingen in overeenstemming moet zijn.
- 7) De kruisposten ontstaan door stortingen van kas naar bank of giro onderling en omgekeerd. Omdat deze bedragen geen invloed hebben op resultaten, worden zij eveneens als balansposten en beginsaldi (ook een balanspost) buiten de telling van de resultaten gehouden. Zie hiervoor de telling van no's 1 2 3 en 4.
- 8) Op de bankrekening van de Valkhofstichting is een contributieontvangst binnengekomen die in de ledenadministratie van de vereniging thuis hoort. Deze f.20.- is dan ook op papier overgenomen tegenover een vordering van f.20.- op genoemde stichting.
- 9) De post op de begroting van f.1000.- is voor het gehele jaar bedoeld. Hoewel we nu reeds op f.1240,96 staan en de kerst-uitgave nog niet hierin is opgenomen, kunt U er zeker van zijn dat veel inspanning wordt gegeven om het aanbod ter verzending zo voordelig mogelijk te doen. De verhoging is dan ook vooral te wijten aan de enorme toename van het ledental met de nazending die vanzelfsprekend is. Er wordt alles aan gedaan om ook hierin uiterste zuinigheid te betrachten.
- 10) Ook de post voor papier en drukkosten e.d. is i.v.m. de grotere oplage gestegen. Hierbij is echter van belang te weten, dat er nog een overboeking moet plaats hebben eind 1986 voor de nummers Valkhofnieuws die niet voor de leden nodig bleken en wel als verkoopartikel zijn aangewend. Dit zal ongeveer f.700.- zijn.

11) Hierin zijn aangekochte verkoopartikelen opgenomen zoals ansichtkaarten, valkhofgidsen en speciaal op toeristen gerichte informatieboekjes als Nijmeegs Stiefkind e.d. Het op de begroting vermelde bedrag zal benaderd worden doch wellicht niet overschreden. Ook zit in deze post een aanzienlijk bedrag voor de balans naar het volgend jaar.

12) Deze kostenpost staat in geen verhouding tot de begroting en het lijkt mij daarom nuttig om hier de specificatie en toelichting samen aan te reiken. Enkele onvoorziene betalingen zijn gedaan die over toekomstige jaren worden verdeeld. Het betreffende bedrag is dan ook zo [] aangegeven.

Representatie- en vergaderkosten; technische-expositie- en toezichthouderscomm.	f. 972,15	
porti, telef., reiskst. expo-comm.	- 186.--	
stemmen, foto's en fotocopieën	- 117.--	
klein materiaal	- 250,10	
kerstgroep	[balans f.750.--]	- 765,55
vredesplaquette	[balans f.2500.--]	- 2506.--
spots	[balans f.400.--]	- 450.--
siervaas	[balans f.125.--]	- 150.--

de balanspost [] ad f.3775.-- op f.5396,80 in mindering gebracht geeft f.1621,80 als vergelijkbaar bedrag met de post op de begroting.

13) In de algemene kosten is een aanschaf opgenomen van f.367,50 aan documentatiemateriaal die dan ook zo goed als geheel op de balans verschijnt. Vooral de representatiekosten met f.513,15 zijn veel hoger uitgevallen dan verwacht. Overigens blijven we zeer bewust aan kostenbeheersing doen.

Theo Verweij.

NOG EVEN WACHTEN TOT ZE ONS INHALEN!

Het z.g. Valkhofseizoen is voorbij en de Valkhofvereniging kan tevreden terugkijken op zeven maanden van ongelooflijke activiteit. Het is onvoorstelbaar wat aan werk werd verzet en de resultaten klinken ons dan ook als muziek in de oren. Het bezoekersaantal heeft de 52.000-drempel overschreden! De toestroming van nieuwe leden nam nog toe en passeerde de 500!..

Wij willen nadrukkelijk iedereen bedanken die meehielp dit mogelijk te maken; commissies, toezichthouders, de dame die steeds voor frisse bloemen zorgde, in één woord iedereen zonder uitzondering, grote dank!

Nu 1987! Dit jaar succes boeken hangt voor een groot deel van ons vrijwilligerslegioen af; enthousiastelingen met een ideaal voor ogen en waarop we kunnen rekenen!!

Mede door de perspresentatie op 1 oktober j.l. is de Valkhofvereniging door geheel Nederland bekend geworden en ook in Duitsland, België en Engeland neemt het aantal vrienden van onze vereniging gestaag toe. Steeds méér toeristen vinden de weg naar het Valkhof en dat, terwijl men in de stad nergens één bordje vindt dat in de richting wijst van de Valkhofkapel. Wij hebben de indruk dat men deze bij de overheid is vergeten. Aan elke 'toeristentrekker' is gedacht, alleen het Valkhof, de plaats waar de oude burchtfragmenten liggen, is vergeten... Maar ja, ambtelijke molens draaien langzaam en de Valkhofvereniging is gewend hard te lopen; kijk, dan ren je elkaar voorbij! Natuurlijk dat is het; gewoon nog even wachten totdat ze ons inhalen!!!

Hein van Brienen.

EEN CONCLUSIE IS NIET MOEILIJK.

Dat in de Ottoonse tijd grote bouwactiviteit was, is algemeen bekend. Veel kerken, kloosters en kapellen zijn in die periode gesticht. Kloosters hadden veelal de functie van geestelijk en cultureel centrum met grote invloed op de omgeving. Vaak bouwde men bij reeds bestaande kerkjes, die dan vergroot of verbouwd werden. Een kerk werd niet "zomaar" ergens gebouwd, maar men speelde in op veel voorkomende heidense gewoonten en bijgelovigheid die vaak nog hoog boven het christendom-vernissje uitstak. Een mooi voorbeeld hiervan is het oude kerkje in Bergharen in Maas en Waal. Hier vond men tijdens de restauratie na de laatste wereldoorlog, een nog puntgave oud-germaanse offersteen onder de plaats waar eens het altaar gestaan had. Ook gebeurtenissen konden oorzaak zijn van de bouw van kerk of kapel. In die tijd was het Godshuis een heilig symbool en de verhalen over het ontstaan werden eeuwen door verder verteld, maar gingen ook wel door ingrijpende verbouwingen, vernieuwde levensopvattingen of secularisatie de vergeethoek in. Als dan ook nog geen enkel document uit de beginperiode overbleef ontstond in de loop der tijd een mysterie.

Toch is het wèl mogelijk om via 'snippers' die ons overbleven een beginpunt terug te vinden. De kapel op het Valkhof is zo'n mysterieus geval, en gelukkig zijn ook ons deeltjes van verre historie overgebleven. Met wat logisch denkwerk moet het mogelijk zijn de geheimen uit haar beginperiode te ontsluiëren.

Na de onderzoekingen van 1958 weten we dat de bouw van deze kapel rond het jaar 1000 lag. Het patronaat Nicolaas, byzantijns bisschop uit

Myra, wijst in de richting van Theophano, die als byzantijnse prinses huwde met keizer Otto II. De heilige Nicolaas was in het oost-romeinse rijk al eeuwenlang een zeer vereerde volksheilige onder wiens bescherming de reizigers en schippers zich veilig voelden.

Tijdens de Ottoonse tijd was deze heilige in onze landen nog vrijwel onbekend en was Sint Martinus de persoon waarop men rekende. Het Valkhof bezat dan ook een paltskapel die aan Sint Maarten gewijd was.

In het jaar 980 schenkt Theophanu onder armzalige omstandigheden het leven aan een zoon, de latere Otto III. Deze vroegtijdige geboorte in het Rijkswald, onderweg van Aken naar de Valkhofburcht in Nijmegen had ondanks alle risico's een gelukkige afloop.

Zou de goede afloop van dit riskante gebeuren wellicht aanleiding geweest zijn voor de diepgelovige Theophano om een memoria te laten bouwen bij het vorstendom? Zij wilde immers hier haar kind op de wereld brengen...Kan deze geboorte, die zo sterk aan het kerstgebeuren doet denken, misschien oorzaak zijn dat bij de bouw van de kapel méér gedacht is aan de memoria in Bethlehem dan aan Aken? Zeker is dat de oorspronkelijke St.Nicolaaskapel op het Valkhof een byzantijns-romaans aanzien had.

Een tweede altaar in de kapel, gewijd aan de heilige Alexios* wijst eveneens in Ottoonse richting. Naast meerdere aanknopingspunten, zijn dit enkele "in het oog springende" punten die we U wilden voorleggen; stukjes van een legpuzzel die zeker het uitzoeken waard zijn en...een conclusie is niet moeilijk!

Hein van Brienem

* Alexios zie blz.14.

HET TEKEN VAN DE VREDE.

Hein van Brienem.

Eind September 1984 viel een brief in de bus van het parochiehuis aan de Kavarinerstraat in Kleef. Afzender was Ray Hamley, navigator uit een van de vliegtuigen die op 26-9-'44 de opdracht hadden Kleef te bombarderen. In deze brief onthulde hij verder;

"...Na de oorlog ben ik gaan studeren en werd aangesteld als leraar aan een college. Het zijn nu mijn leerlingen die mij tot dit schrijven brachten. Dat gebeurde zo; het is op onze school gebruikelijk dat de jongelui na hun vacantiereis een souvenir-tje meebrengen voor de onderwijzer. Vreemd genoeg was daar steeds vaker een "Herinnering aan Kleef" bij! Nadat dit tot zeven keer gebeurd was, werd mijn buurman door het bedrijf waar hij werkte overgeplaatst naar...Kleef! Bij zijn eerste verlof kwam hij bij ons op bezoek en bracht een fles wijn mee, voor zichtigheidshalve in kranten ingepakt. Als ik nu de krant afrolde zag ik de foto van Uw verwoeste kerk na het bombardement in September 1944...aan de Kavarinerstraat. Begrijpt U misschien nu waarom ik schrijf? Dit kan toch allemaal geen toeval zijn.. Het lijkt erop dat "Die daar boven" mij iets toefluistert; 'Je hebt mensen pijn gedaan, je hebt ook mij pijn gedaan..' Misschien dat ik de vretende gedachte aan wat eens gebeurde eindelijk kan kwijt raken als ik naar Kleef kom om de mensen die ik verdriet heb gebracht, schade heb berokkend, te ontmoeten en de broederhand te reiken".

Na de eerste verbazing werd door de parochieraad volgende brief teruggestuurd.

"U hebt ons geschreven, omdat "Die daar boven" steeds meer het gebeuren uit 1944 in

Uw denken brengt, dat U bij het zien van onze verwoeste kerk meent te horen; 'je hebt ook Mij geraakt'.

Toen 'Hij' het risico nam om tussen ons mensen te wonen, de kerken zijn daar een teken van, gebeurde het steeds opnieuw dat ook 'Hij' tussen de fronten terecht kwam en door verschrikkingen van het oorlogsgeweld gewond werd.. Wij allen hebben ons hieraan schuldig gemaakt. Maar 'Hij hierboven' is bereid ons te vergeven, als ook wij aan anderen hun schuld vergeven. Daarom bieden ook wij onze broederhand aan en vragen om vergiffenis voor al het leed wat door Duitsland aan Uw land en volk is toegebracht.

Wij zenden U hierbij een brood, zoals enige tijd geleden een poolse parochie ons dit als teken van verzoening zond. Wat Polen daarmee de bewoners van Kleef leerde, geven wij nu ook aan U door; kom ons gerust bezoeken, U zult als een vriend ontvangen worden."..

Deze brief werd door meer dan vierhonderd mensen uit de parochie ondertekend, ook door velen die in die verschrikkelijke dagen familie en bezittingen verloren.

Eind Augustus van dit jaar kwam de navigator naar Kleef. In een overvolle kerk aan de Kavarinerstraat heeft hij een bede uitgesproken die vanwege het uitzonderlijk karakter in zijn geheel achter dit artikel staat afgedrukt.

In de namiddag bezocht Ray Hamley samen met pastoor F. Leinung ook Nijmegen en het Valkhof, waar ondergetekende hem mocht ontmoeten. Ook aan onze stad en speciaal aan de Waalbrug had de oud vliegenier oorlogsherinneringen. Er kon hem tot zijn vreugde een copie overhan-

digd worden van een Waalbrugtekening uit 1944 die een week voor het bezoek op een wel heel vreemde manier door de tekenaar werd teruggevonden. Toeval?...Ray meent van niet.

Na het lezen van de vredestekst in de Valkhofkapel zei hij; "...Dit is mij uit het hart gegrepen, begrip voor medemensen, luisteren naar elkaar, vergeven.." Hij drukte ons beide handen, het teken van de vrede..

F
T
I
N
T
E
R
R
A
P
P
X

RAY HAMLEY; EEN BEDE NA 40 JAAR...

"Heer, in het volle besef dat ik voor de eerste keer hier op de bodem van dit land sta in het aangezicht van al deze mensen, wil ik diep vanuit het hart mij tot U richten.

Heer, U bent de liefde ik weet bij U is vergeving en hoop te vinden, daarom vraag ik heden mij de vele, vele dingen te vergeven die ik in mijn leven verkeerd heb gedaan. Ik smeeek U ook om vergeving voor de fouten van anderen van ieder hier aanwezig.

Vele jaren geleden heb ik de inwoners van deze stad veel leed gebracht. Ik ben er zeker van dat de mensen hier mijn daden vergeven hebben, maar open toch ook de harten van alle anderen opdat ook zij kunnen vergeven.

Eens dacht ik dat U boven de helder blauwe hemel woonde, ver weg en ongrijpbaar, maar nu weet ik dat U naast mij -was-, elke dag met de hand op mijn schouder wachtende tot ik ontwaakte, U ontdekte en luisterde naar Uw woorden.

Ik bid U, moge bij allen de harten opengaan zodat Uw stem door ieder wordt gehoord, dan zal vergeving komen, liefde en vrede voor altijd.

Dank, dat U mij naar deze plaats hebt gebracht waar ik begrip en vriendschap vond maar als belangrijkste, vrede in mijn hart.

Ik smeeek U, zegen mijn vrienden hier, zegen dit volk, zegen allen en als laatste zegen ook mij...."

Vertaling uit het engels van de tekst uitgesproken in de overvolle Minoritenkirche aan de Kavarinerstrasse in Kleef 17-8-86' door Ray Hamley, 7 Guisborough Rd. Whitby, N.Yorks YO21 England.

WIE WAS DE HEILIGE ALEXIOS.

Het is bekend dat in de Valkhofkapel, toegewijd aan de heilige Nicolaas, een tweede altaar heeft gestaan op de bovengalerij, toegewijd aan de hl. Alexios. Dit patronaat is opmerkelijk omdat Alexios voor onze streken een volkomen onbekende heilige is. Hoewel in het Byzantijnse rijk zeer vereerd werd hij pas later in Rome bekend en kan men hem in de romeinse heilige kalender vinden op 17 Juli.

De ottoonse keizers hadden op de Aventijn te Rome een burcht laten bouwen om er te resideren. Bij dit kasteel behoorde een kapel. Van het geheel resten ons slechts puinhopen alleen de kerk bestaat nog. Het merkwaardige is dat deze is toegewijd aan de H. Bonifatius en de heilige Alexios. Het patronage van Bonifatius, als apostel van Duitsland is een duidelijke zaak, maar dat van Alexios minder en wel daarom omdat hij in het westen vrij onbekend was. Het ligt voor de hand dat Otto II deze kapel heeft laten bouwen en als hommage aan zijn vrouw een tweede heilige door Theophano heeft laten kiezen. Dit zal dan de h. Alexios geworden zijn die in het byzantijnse rijk een grote verering genoot.

Wie was nu Alexios, het Menologion (kalender met heiligenlevens) zegt hierover het volgende;

"In Rome geboren, uit voorname en rijke mensen, was er voor hem zoals in die tijd gebruikelijk al op jonge leeftijd een bruid aangewezen. Toen bij het naderend huwelijk de jongen voor het eerst een ontmoeting met zijn bruid zou hebben, was hij nergens te vinden. Uit het ouderlijk huis gevlucht kwam Alexios na een zwerftocht, blijkbaar

via Jerusalem, naar Edessa. Deze stad lag vele honderden kilometers oostelijker en was beroemd omdat daar de afdruk van Christus gelaat werd vereerd. Maar niet alleen daarom, er waren ook vele kloosters. Hij wilde dienaar van de Heer zijn maar het kloosterleven trok hem niet, als arme onder de armen wenste hij te leven. Teruggetrokken in een hoekje van een kerk leefde hij van aalmoezen. Niemand kende zijn naam of wist van zijn herkomst. In de nacht bad hij met omhooggeheven handen zoals de oude christenen al deden. De koster van de kerk werd nieuwsgierig maar pas na lang aandringen vertelde de jongeman zijn verhaal maar verzocht hem dringend dit nimmer bekend te maken. Door het volk werd hij "een man Gods" genoemd. Na jaren werd hij zo ziek dat men hem naar een hospitaal bracht waar hij tenslotte stierf. Men begroef hem bij de vreemdelingen. De koster kon hetgeen hij wist niet verborgen houden en ging naar bisschop Rabbula (412-435). Het verhaal bracht de bisschop ertoe het lichaam te laten opgraven waarna het plechtig in de kerk werd bijgezet. De koster had in zoverre woord gehouden dat hij de naam niet bekend maakte.

In 977 nam de metropoliet Sergios van Damascus de vlucht naar Rome na de opmars van de Turken. Paus Benediktus VII stelde hem mogelijk de Aventijnse kerk ter beschikking bij het vaak leegstaande kasteel als de keizers over de Alpen reisden. Paus Benediktus regeerde van 974-983.

In het westen viert men het feest van Alexios dus op 17 Juni, ook het romeins brevier bevat een korte schets van zijn leven echter geheel naar westerse normen omgevormd. Zijn naam zou bekend gemaakt zijn door een sprekende Maria ikoon en zou hij onbekend naar Rome zijn teruggekomen. Als een arme vreemdeling zou hij door de

eigen familie zijn opgenomen en leefde zeventien jaren bij hen zonder herkend te worden. Hij stierf tijdens het bestuur van paus Innocentius I. Alleen al omdat er sprake is in Edessa van een 'Maria-ikoon' is het duidelijk dat het verhaal veel later moet zijn ontstaan, naamlijk in een tijd toen hier in het westen de Mariaverering begon, dit zal rond het jaar 1000 geweest zijn.

Heeft het jaar 977 soms iets te maken met de translatio (overbrenging) van zijn relieken naar Rome? Onder druk van een toenemende overheersing door de islamieten werden veel relieken door de toenmalige griekse bewoners van Byzantium naar Italië overgebracht.

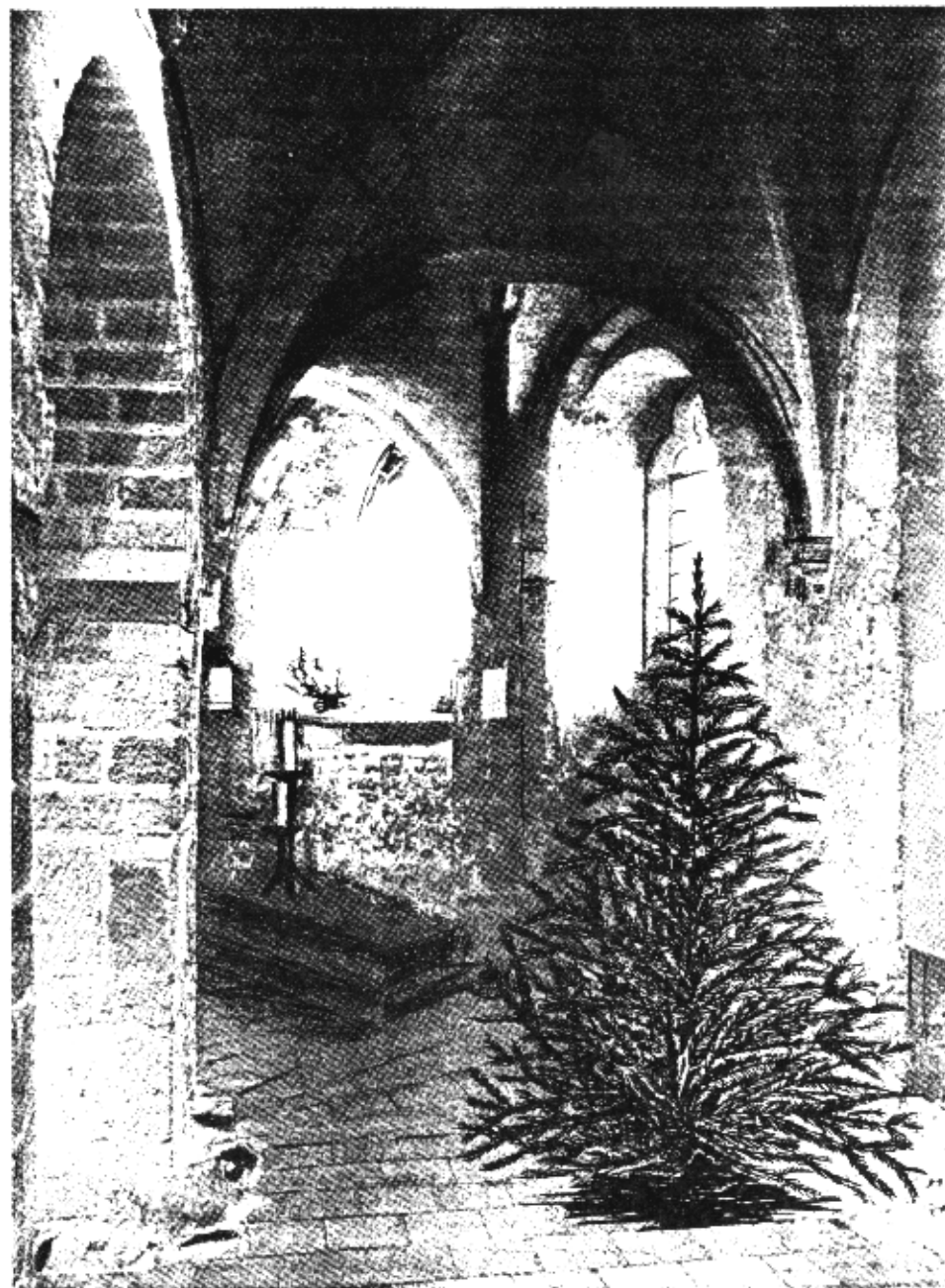
De St. Nicolaaskapel op het Valkhof bezat in ieder geval ook een reliek van Alexios. Er bestaat een lijst van relieken die door de verovering van de stad Nijmegen door de hollandse soldaten van prins Maurits haastig in 1591 naar het kleefseland werden overgebracht.

Bij de paters Jezuiten in Emmerik is een lijst opgemaakt van het aantal relieken dat in 1626 daar ondergebracht was. Meestal wordt aangenomen dat alles uit de St. Stevenskerk afkomstig was, dit is beslist onwaar. Op deze lijst komt ook een reliek voor van de Hl. Alexios, helaas is deze verdwenen en in Emmerik of omgeving onvindbaar gebleven.

Arnhem, November 1986
Henk Schoonwater.

Geraadpleegde werken:

Grieks Menologion, Missale Romanum, Romeins-brevier Mechelen 1934, L'illustratione Vaticana 1935, De Pausen Elsevier 1968, Die Christus ikone Schafhausen 1984.

DE HUWELIJKSOORKONDE VAN KEIZERIN THEOPHANO.

Sinds begin juni 1986 is de Valkhofkapel een opvallende bijzonderheid uit het Ottonen-tijdperk rijker. Het is een copie van de oorkonde die tijdens de huwelijksplechtigheden van Otto II en Theophano werd voorgelezen en daarna aan de bruid werd overhandigd. Dit vond op 14 april 972 plaats in de oude St. Petrusbasiliek in Rome. In deze oorkonde staan de schenkingen die de 16-jarige Otto II aan zijn toekomstige levenspartner aanbood. Het document met een lengte van $144\frac{1}{2}$ cm. en breed $39\frac{1}{2}$ cm., is ontstaan uit drie perkamentbladen die aan elkaar zijn geplakt, (op de copie duidelijk zichtbaar).

Op afstand vallen direct twee rijen donkerrode medaillons op van elk 7 stuks onderaan afgesloten met twee halve schijven. In deze cirkels zijn symbolische figuren getekend; een aanvallende leeuw of griffoen met als prooi een rund of lam (?). De dieren staan steeds van elkaar afgewend en zijn naar beneden afwisselend in de cirkels getekend. Tussen de schijven op donkerblauwe ondergrond zijn gouden versieringen als verbindingselementen te zien. Over al deze tekeningen heen is met goudinkt in prachtige letters de tekst geschreven. Waarschijnlijk was het de bedoeling dat sommige symbolen ondergrond zouden vormen voor bepaalde zinnen, zodat de schrijver-tekenaar gedwongen was letters van diverse woorden korter bij elkaar te plaatsen of meer uit te rekken. Dit heeft dus niets met slordigheid of onkunde te maken.

Dichtbij gezien valt bovenaan onmiddellijk de brede gouden band op van ca. $2\frac{1}{2}$ cm. met daarop zeven kleine medaillons; van links naar rechts een apostel met boek, een apostel met

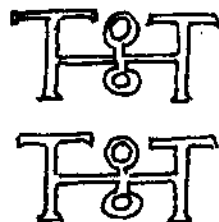
schriftrol, Maria, Christus, Johannes en nogmaals twee apostelen. Tussendoor staan dierfiguren zoals pauwen die uit een vaas drinken en allen staan naar elkaar toegewend. Het geheel moet door een meesterhand getekend zijn. Langs de randen loopt een smalle band met bladversieringen in blauw wit en goud. De tekst op de oorkonde bestaat uit zestig regels inclusief de ondertekening. Vreemd genoeg bleef ongeveer 23 cm. van het perkament onbeschreven. De tekst begint in fraaie letters geschreven, met een aanroepen van de Drie-eenheid en telkens herhaals bij namen als Otto, Theophano en Johannes. De naam van koningin Mathilde, grootmoeder van Otto II, wordt met gewone letters geschreven. Hier volgt een vertaling van de tekst:

"In het erkennen van de Heilige Drieeenheid, " de oneindige God, maakt Otto II openbaar aan de toegewijde dienaren van God en de heilige Kerk, dat hij op aanraden van zijn vader, met de zegen van paus Johannes de 13de, wetende: 'Wat God verbonden heeft, de mens niet meer mag scheiden', Mk 10-9, alsook 'Een huwelijk moet eervol en zuiver beleefd worden', Hbr. 13-4, dat hij, Otto, Theophano, niet van keizer Johannes in Konstantinopel, tot zijn vrouw heeft genomen en zoals reeds gebruikelijk was bij zijn voorvaderen, haar de volgende schenkingen heeft toebedacht: binnen Italië, de provincies Istrië en het graafschap Pescara; in het rijk over de Alpen, de provincie Walcheren en Wichelen, Thiel en de abdij van Nijvel, bestaande uit een totaal van 14.000 hoeven met alle rechten; de keizerlijke hoven aan de Rijn, Boppard, in Saksen, Herford en in Thüringen, Nordhausen met Lilleda, mede ook de bezittingen die er bij behoren. "

Een deel van deze onroerende goederen was eens bezit van koningin Mathilde maar wordt nu einendom van Theophano, met alle daarbij behorende rechten.

De oorkonde wordt getekend door beide Ottonen met het bekende signum; Otto I vermeldt erbij: getekend door de onoverwinlijke Heer-Otto de grote en vredestichter.

Otto II, de zoon tekent met: Idem getekend door Heer-Otto, opvolger van de keizer.

Dan volgt de datering; gegeven in het jaar onzes Heren 972, de 14de april, in het elfde keizersjaar van onze vader en in het vijfde jaar van het mijne.

Een aanhangend zegel ontbreekt en men vermoedt dat de opgerolde oorkonde met een band van zijde waaraan het zegel was bevestigd, was omwikkeld.

Of Theophano zelf het dokument in het klooster van Gandersheim in Saksen heeft gebracht of dat het daar kwam als erfstuk via haar dochter Sophia, is niet meer te achterhalen. Zeker is dat de huwelijks-oorkonde eeuwenlang in Gandersheim bewaard werd.

Pas in 1823 werd het dokument naar Wolfenbüttel overgebracht en aldaar in het Saksisch Staatsarchief bewaard.

Door een schenking van Fr. Leinung Pr., uit Kleef aan de Valkhofvereniging, waarvoor wij hem zeer dankbaar zijn, kunt U de hiervoor beschreven oorkonde in copie bekijken in de Valkhofkapel. Ook danken wij bijzonder de heer Chr. Buss uit Freiburg die ons met zijn gegevens tot deze publikatie in staat stelde.

Hein van Brienen.

KERSTMIS IN DE VREDESKAPEL OP HET VALKHOF.

=====

Enige jaren geleden hebben wij de winterse buien getrotseerd en een kerstkribbe gebouwd in de Valkhofkapel; ondanks de slechte weersomstandigheden zijn er toch heel veel bezoekers komen kijken en men vond dan ook de kapel een zeer geslaagde ruimte voor een dergelijke presentatie. Toen is ook het idee ontstaan om met een heel aparte en eigen beeldengroep het kerstgebeuren in de Valkhofkapel te gaan uitbeelden.

Nu zijn we zover dat we dit jaar kunnen aanvangen met een achttal beelden die omstreeks de kerstdagen in de sfeervolle kapel onze kerstgroep zullen vormen.

Als alle voorbereidingen getroffen zijn zoals ze ons voor ogen staan zal de kapel tussen 20 december en 11 januari a.s. dagelijks vanaf 12.00 tot 16.00 uur worden opengesteld.

Het ligt in de bedoeling om de bezoekers een folder te overhandigen waarin Josée Tesser wat dieper ingaat op het poppenmaken in het algemeen en deze groep in het bijzonder.

Als deze "winteractiviteit" aanslaat, is de gedane moeite en zijn de gemaakte kosten niet vergeefs geweest en zal de groep waarschijnlijk in de komende jaren worden uitgebreid en verfraaid.

Op de volgende pagina's is een interview met deze poppenmaakster woordelijk weergegeven en wij hopen van harte dat dit kerstgebeuren bij de bezoekers prettig wordt ervaren zodat het voor Josée Tesser alswel voor het Valkhof een begin van een traditie kan worden.

Theo Verweij.

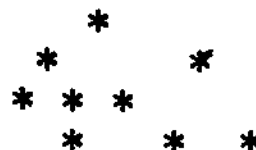

K E R S T G E D A C H T E

Zie hoe de moeder bezorgd om haar kind is
en de blijde hoopvolle vader
wenkt ons nader
naar het licht
van het pasgeboren wicht
dat ieders vrind is.

Zie ons als herders en als wijzen staan
kwamen we het laatste jaar
nader tot elkaar
of zijn we kwaadwillig
onverschillig
uit elkaar gegaan?

Dan moeten wij weer als mensen met rede
eindelijk vermoeid van strijd
met een betere mentaliteit
samen starten
en delen van harte
de verkregen vrede.

INTERVIEW MET JOSEE TESSER; POPPENMAAKSTER.

=====

- Je hebt van de Valkhofvereniging het verzoek gekregen een kerstgroep te maken voor de Valkhofkapel; wat vond je daarvan?

Nou, allereerst ben ik een geboren Nijmeegse en het spreekt me aan om mee te werken die historische plaats onder de aandacht van de Nijmegenaren te brengen. Als poppenmaakster is het maken van een kerstgroep een uitdaging. Het spreekt tot de verbeelding van jong en oud en is verbonden met de christelijke traditie van Nijmegen.

- Wat heb je in je groep tot uitdrukking willen brengen?

Ik heb dit historisch gegeven met een sterk religieuze betekenis in deze tijd willen plaatsen. Ik heb ze zo gemaakt dat ze herkenbaar zijn; daarom wilde ik niet pathetisch worden maar evenmin experimenteel. Ik heb geprobeerd in mijn poppen te laten zien hoe zij zich - in mijn opvatting - tot het kerstgebeuren verhouden: Maria, blij met haar kind maar ook bezorgd om wat het te wachten staat; Jozef, die bezoekers naar binnen nodigt maar die ook letterlijk staat voor de taak die op hem gaat drukken; de herders, eenvoudige mensen, die met blijdschap en enthousiasme het kind begroeten; de Wijzen zijn wat afstandelijker; zij zochten een ster en vinden er een kind bij. Zij zien sceptisch toe. Ik hoop dat mensen van allerlei slag in de figuren wat herkenning vinden.

- Heb je genoeg tijd en hulp gehad om alle poppen in elkaar te krijgen?

Het probleem was, dat ik nooit tevoren zulke grote figuren had gemaakt. Dat plaatste me in het begin wel voor problemen van technische aard. Gelukkig kreeg ik fantastische hulp van Theo Verweij, die de geraamtes

op mijn aanwijzing in elkaar zette. Co Verweij-Böcker hielp mij met het naaien van de kleding en dat was een hele opluchting. Dick, mijn man, was een belangstellende en kritische observant; ik hecht heel veel waarde aan zijn oordeel. Voor de rest was het hard werken om alles op tijd af te krijgen want ik heb ook een part time baan. Maar als ik met poppen bezig ben vergeet ik alles om me heen; het is heerlijk werk.

- Wat voor ander werk maak je?

Ik maak poppen die een verhaal vertellen; of het nu marionetten zijn of statische poppen. Folklorepoppen of replica's liggen mij niet. Mijn gezichten zijn vaak expressionistisch, grof op het karikaturale af. Als men mij komt vragen een pop te maken voor een bepaalde gelegenheid, probeer ik daar iets van die persoon zelf in te leggen. Of als het gaat om een relatiegeschenk leg ik er iets in, dat karakteristiek is voor het contact tussen opdrachtgever en cliënt. Verder maak ik graag sprookjesfiguren of personen uit de literatuur; kortom alles waarin ik mijn fantasie of ideeën kwijt kan. Wel wil ik veel meer experimenteel gaan werken en afwijken van het direkt waarneembare of begrijpelijke patroon; maar ik besef dat dat nog een lange weg is die ik graag en vol ongeduld insla.

Nijmegen, december 1986.

*
*
* * * * *

M. A. G. M. SCHENKELS.
DEEL II

LENT LANG VERVLOGEN TIJD

De grootste verliezer is Nijmegen. De eertijds machtige, centraal gelegen handelsstad wordt gedegradeerd tot een vestingstadje in de uithoek van het land. Zonder expansiemogelijkheden. Pas in 1880 breekt de stad uit de wallen en uit zijn isolement. Het spreekt vanzelf dat deze groeistilstand en achteruitgang de ontwikkeling in Lent negatief heeft beïnvloed. Oude tekeningen laten zien dat de bebouwing aan de Veerdam in de loop der jaren minder werd. Het omstreden idee om Nijmegen en het kwartier Nijmegen als straf voor de trouweloosheid en het verraad van de stad in te delen bij de Generaliteitslanden is tenslotte niet door gegaan. De verarming van Nijmegen wel.

Wat de mensen in Lent in vijftien maanden oorlog in en om Knodsenburg hebben doorstaan, vermelden de 'naauwkeurige beschrijvingen' in de oudste bron 'Wilhelm en Maurits, Princen van Orangiën, Haar leven en bedrijf' uit 1651 niet. In mei 1590 was het begonnen met het opwerpen van de schans door de Heer van Geleyn. In juni al werden de werkzaamheden onderbroken door de luitenant van Parma van Mansfelt, die met zijn troepen alles ver-

De oude korenmolen in Lent is bij de meeste Lentse mensen onbekend. Rond de jaarwisseling is deze molen gesloopt. Op een van de tekeningen van de Nijmeegse tekenaar Corn. Pronk uit ca. 1750 'Nijmegen uit het Westen te Zien' staat de korenmolen op veilige afstand van de schans Knodsenburg. (Rijksprentenkabinet) De rampwinter van 1794/95 heeft de korenmolen overleefd. Op het doek van Pieter, Franciscus Peters Jr., 'de kruittoren in wintertijd' staat de korenmolen omgeven door een aantal hofsteden. Na de aanleg van de hoge spoordijk is de bebouwing in Lent aan de westkant van de spoordijk vrijwel verdwenen. In Herveld staat nog eenzelfde type molen. Op de volgende pagina een indruk van de korenmolen, samengesteld aan de hand van een oude Ansicht. Het doek van Pieter Peters hangt in de Commanderie van St. Jan in Nijmegen.

woestte. Dan bezetten Staatse eenheden de Waaloever en onder vuur vanuit Nijmegen worden de werkzaamheden aan de bouw van de schans in ijlt tempo voortgezet. Op 13 juli 1591 is de schans volledig door Spanjaarden omsingeld. Er is weinig fantasie voor nodig om zich voor te stellen welke schade door de geforceerde bouw en later door belegerden en belegeraars en aanvallende troepen uit het Noorden werd aangericht aan kwekerijen, akkers, weilanden en gebouwen. De handel met Nijmegen lag stil, het Lentse haventje bleef leeg en de duiten bleven uit 7)

Het zelfbewuste Nijmegen

De monniken van Sint Vaast en de boeren en horigen zullen de herbouw van het Valkhof dankbaar begroet hebben. Het machtig versterkte kasteel met zijn vijftig meter hoge reuzentoren controleerde het Rijk van Nijmegen, het land van Maas en Waal, de Betuwe en de scheepvaart op de rivier. Militaire verrassingen leken daardoor uitgesloten en de weerloze landlieden aan de overkant van de Waal voelden zich veilig onder de reuzentoren.

De roerige Nijmeegse bevolking, die de landsheer zo dikwijls de voet dwars zette, dacht genuanceerder over de betekenis van het Valkhof. Wij kennen de historie hoe Nijmegen verhinderde dat het Valkhof een citadel voor de muren van de stad zou worden en hoe tenslotte de hele burcht binnen de Nijmeegse stadsmuren kwam (30 mei 1537)

Waar de oprit naar de Waalbrug ongeveer zijn hoogste punt bereikt, lagen vroeger de perenboomgaarden en het ' Nieuwe Huis te Lent ' van de familie Trouw. (in de plaats gekomen van het ' Oude Huis te Lent ' uit de vorige eeuw) Op de volgende pagina een impressie van de perenboomgaarden langs de Grift vol jong leven in het voorjaar.

Het zelfbewuste Nijmegen, trotse hoofdstad van hertogdom en kwartier, Rijksstad en woordvoerder van de Nederlandse Hanzesteden in Lübeck, wilde controleren en dirigeren, maar niet gecontroleerd worden. Wilde zijn wil opleggen, maar niet buigen voor de wil van anderen. En Nijmegen wilde elke militaire bedreiging van zijn stad elimineren.

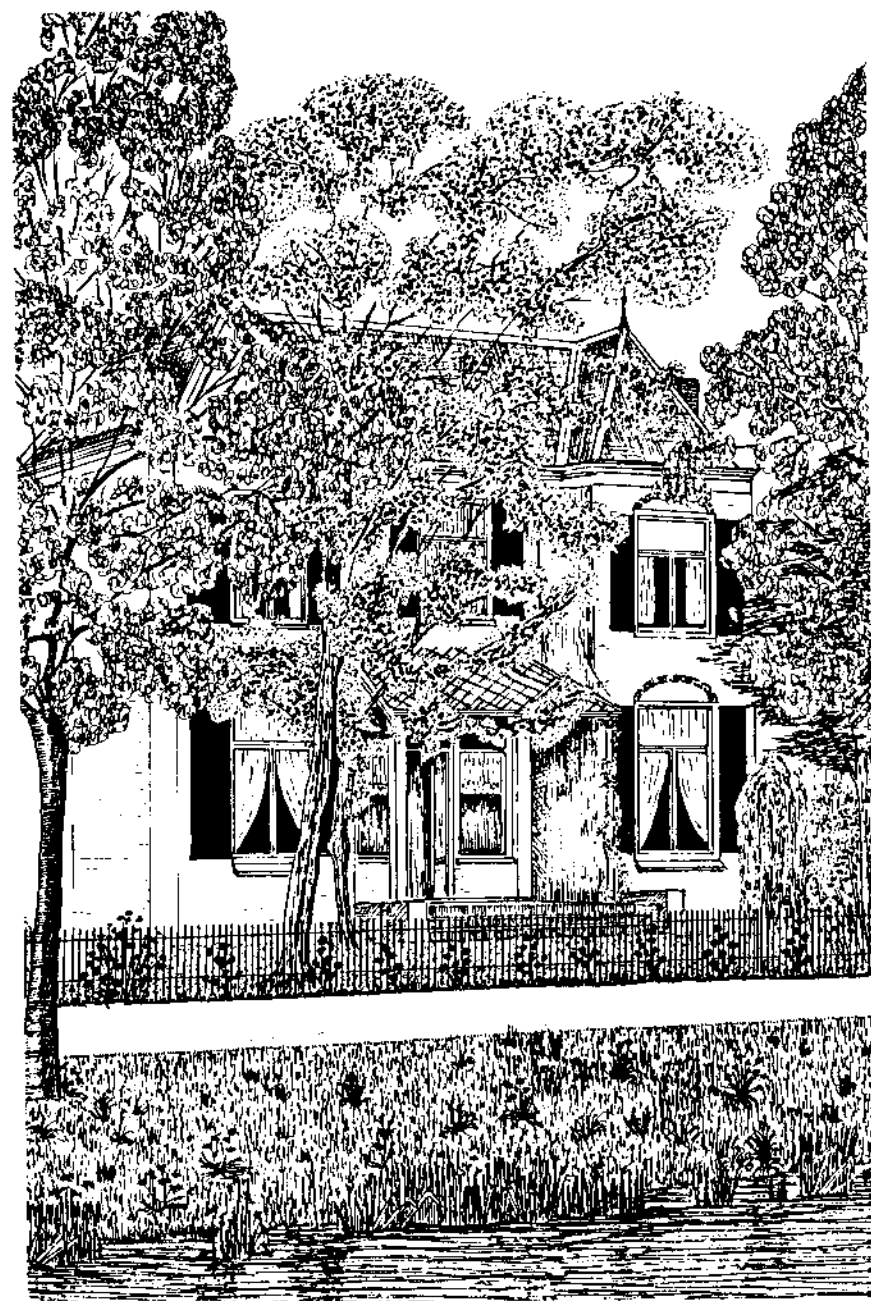
Zoals in 1355, toen Nijmegen de zijde had gekozen van de opstandige Eduard die zijn broer Reinald III de hertogelijke waardigheid betwistte. Nijmegen zag de kans schoon om zijn dominante invloed in het hertogdom te demonstreren en zich tegelijkertijd met één klap te bevrijden van hinderlijke kastelen in haar nabijheid. In een expeditie tegen de Reinald-getrouwen werden in de Betuwe een reeks kastelen verwoest, waaronder de nabijgelegen kastelen Lent en Doornik. Een jaar eerder was de kleine versterking Bunsward van Diederik van Lent op een eilandje in de Waal al weggevaagd 8)

In de tijd van de godsdienstoorlogen verliest Nijmegen zijn betekenis van weleer. Het kan de bouw van Knodsenburg niet voorkomen en twee keer zou de stad vanuit de schans in Lent zwaar gehavend worden. Maar vóór en na 1591 behield de stad zijn grote invloed in Lent en in de Over-Betuwe

Nijmeegse pottenkijkers

Lent viel niet onder het gezag van Nijmegen maar onder het gezag van de ambtman van de Over-Betuwe. Op 11 december 1327 had Reinald II op het Valkhof zijn befaam-

Langs de Griftdijk Zuid staan nog enkele oude herenhuizen. De meeste villa's en herenhuizen zijn verdwenen. De Grift met zijn prachtige bomen en tal van bomenrijke tuinen is slachtoffer van het snelverkeer geworden. Onderstaand een indruk van de villa van de Lentse huisarts Kuipers.

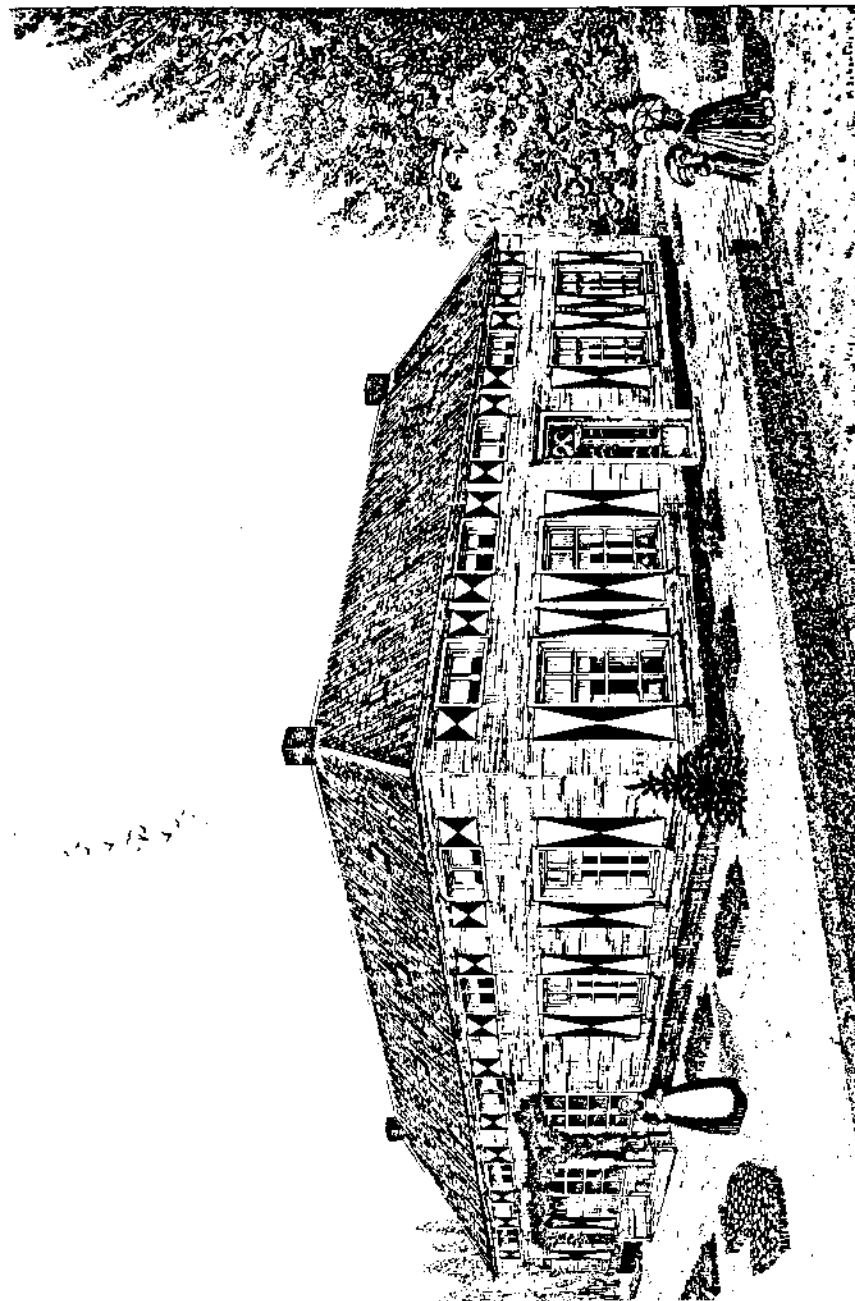

de land- en dijkbrief voor de Betuwe uitgevaardigd. De hertog centraliseerde het bestuur en verenigde in de persoon van de ambtman de wetgevende, uitvoerende en de rechterlijke macht plus de hoogste macht in het oudste publiekrechtelijke lichaam in ons land, de dijkstoel.
9)

Lent was voor Nijmeegse bestuurders toen al belangrijk. Zij wisten voor Lent een uitzonderingspositie in de zo belangrijke gerichtsbanck te krijgen. Niet alleen zou er een zelfstandige rechtbank in Lent functioneren, in die Lentse rechtbank zouden de Nijmegenaren domineren. In de Lentse rechtbank zaten vier Nijmeegse gerichtslieden en twee gerichtslieden uit de oude Lentse omme-stand. De Lentse rechtbank overleefde alle centralisaties van de rechtspraak in de Over-Betuwe omdat de Nijmegenaren hun invloed wilden behouden. Pas in de Franse tijd verdween de Lentse rechtbank toen wetegevende, uitvoerende en rechterlijke macht werden gescheiden. Dan is het afgelopen met de directe Nijmeegse invloed. Lent komt onder het gebied van de vrederechter in Elst.

Grondbezit betekende macht en invloed in de polder. Het typeert de verhoudingen dat voor het vervullen van de functie van gerichtslieden, grondbezit in de Over-Betuwe als voorwaarde werd gesteld. Toen met de land- en dijkbrief van Hertog Arnolf in 1445 Arnhem en Nijmegen ieder een representant in het dagelijkse bestuur van het ambt kregen, werd ook aan deze stedelijke vertegen-

In 1355 werd kasteel Doornik verwoest. Later werd op dezelfde plaats een grote herenboerderij gebouwd. De buurtschap Doornik met de kapitale boerderij behoorde tot de Hervormde Gemeente van Ressen. In de beruchte winter van 1794/95 heeft het complex veel te lijden gehad en werd, na de Franse tijd, gesloopt en vervangen door het 'oude Huize Doornik,' waarvan op de volgende pagina een impressie. Dat gebouw werd in 1944 totaal verwoest en na de oorlog door de huidige herenboerderij vervangen.

woordigers de voorwaarde gesteld dat zij over grondbezit in de Over-Betuwe moesten beschikken. De Nijmeegse invloed in Lent werd nog groter. Ook na de reductie van Nijmegen in 1591 zou die grote invloed in de polder en in Lent blijven bestaan, zij het met nieuwe heren die nu de geestelijke en kerkelijke goederen in Lent onder beheer hadden. 10)

De invloed van de religie

Een hoofdstuk apart in de relatie van Nijmegen met het dorp aan de overkant is de invloed, eerst van de oude, later van de nieuwe religie. De eenvoudige boeren bleven aanvankelijk hun pastoor trouw, ook toen de Elster pastoor de nieuwe religie aannam en Nijmeegse predikanten en regenten de nieuwe religie in Lent wilde invoeren. Met gebalde vuisten hadden de Lentse mensen de ondergang van hun kerk in 1585 moeten aanschouwen, toen de kerk door fanatiekelingen na het 'verraad' van Nijmegen in brand werd gestoken. De Nijmeegse predikanten die binnen de schans Knodsenburg of in Lent hun diensten hielden, kregen daarvoor financiële tegemoetkoming uit de pastoriegoederen van Lent.

In 1616, dus erg laat, wordt in Lent een Elster predikant, Ds. Mulhovius, beroepen. De pastoriegoederen waren al eerder in bezit van de Hervormden gekomen. Gaert Vermeer, 'een alt huisman tot Lent' heeft daarin een belangrijke rol gespeeld. Heel wat moeilijker is het gegaan met de goederen van de Commanderie van St. Jan. In Lent beschikte deze orde over Het Laauwik met 60 hectare landerijen en over een pachthoeve in het Visveld. De goederen waren in bezit van een buitenlandse orde, die souvereiniteit over het eiland Malta bezat. Het gearrewar over deze 'geestelijke goederen' liep tenslotte uit op een onverkwikkelijke gijzelingsaffaire en op inbeslagname van oogsten en vee bij de Lentse pachters. Eindeloos geprocedeer voor het Hof in Arnhem liep tenslotte uit in de toekenning van deze goederen aan Nijmegen, nadat de vrede van Münster was getekend. Dr. An-

na Maris geeft heel wat saillante details in 'De reformatie van de geestelijke en kerkelijke goederen in Gelderland.'

Lent zou overwegend katholiek blijven, zoals Nijmegen. Jezuïten uit Nijmegen en uit het Kleefse en Dominicanen uit Huissen behartigden de geestelijke verzorging. De boeren bogen voor de wil van de nieuwe Heren in de polder en in hun dorp, bogen voor de wet en trouwden voor de predikant. Maar bogen niet voor gewetensdwang. Zij bleven katholiek, hun kinderen werden gedoopt en de huwelijken werden ook voor de katholieke priester ingezegend. Gelegenheid om katholieke diensten bij te wonen was er genoeg. Men ging naar Huissen, naar Wyler of Kerckdom of nam het risico van de schuilkerkjes.

In het voordeel van de stad

Het bevaarbaar houden van de Waal en de verbetering van de infrastructuur van de Over-Betuwe stonden bovenaan het prioriteitenlijstje van de Nijmeegse vertegenwoordiger in het ambt. In het Lentse Schependom heerste het gezag van de stad. Het Lentse Schependom was het buitendijkse gebied tussen de monding van de Grift en Huize Doornik. Een uitzonderingspositie in het ambt.

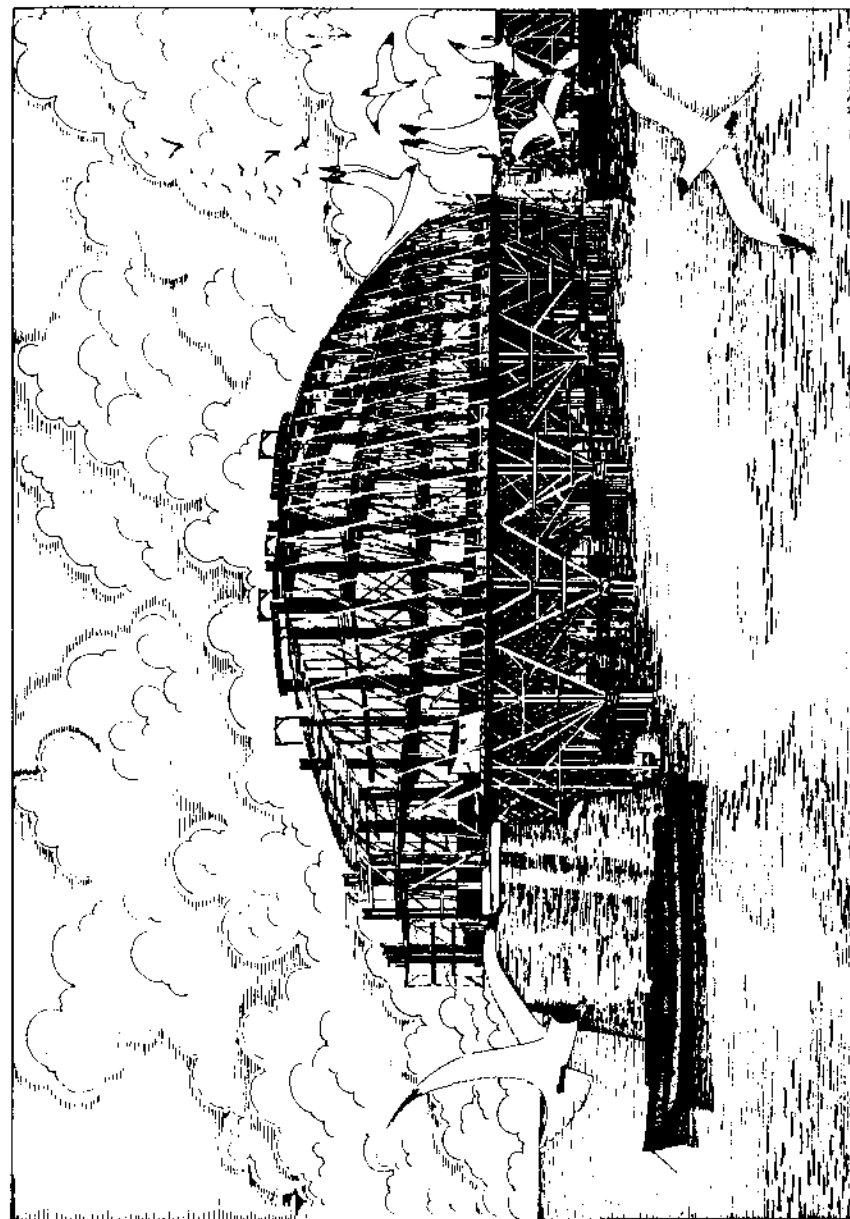
Nijmegen wilde de rivier voor verlanden behoeden. Kribben was verboden, waardoor de winterdijk, ook bij laag water, langs de rivier liep. Het onderhoud van zo'n dijk, schaaldijk genoemd, kostte veel meer geld. Dat was voor Nijmegen geen probleem, maar voor de dijkstoel in Elst. Die verhaalde, zoals altijd, de kosten op de ingelanden en zo ging de aanzienlijke Heer van Doornik in 1689 bankroet aan het onderhoud van die schaaldijk.

Met geld van Nijmegen (75%) en Arnhem (25%) werd tussen Lent en de Praets de Grift aangelegd met een verkeersweg op de dijk langs de Grift. In het tolhuis in Elst streken Nijmegen en Arnhem de tolgelden op, zonder rekening te houden met de boeren, die steen en been klaagden omdat de waterlossingssystemen ontregeld waren. Bij de ambtman-dijkgraaf regende het klachten van de gedupeerde boeren. Ambtman van Lynden nam, na eindeloos gepraat met de steden, geen halve maatregelen. Hij liet de Grift tussen Elst en Lent dempen, waardoor de trekshuitendiensten stil kwamen te liggen en het goederenverkeer ontregeld werd. In het tolhuis in Elst kwamen geen tolgelden binnen.

Toen was de duivel los en onder bevel van de jonge Nijmeegse burgemeester, Pontiaan Singendonck, marcheerde een legertje polderjongens onder bescherming van de vendels van de Nijmeegse schutterij naar de plaats des onheils om de Grift weer leeg te baggeren. De boeren bleven op veilige afstand, het ambt had geen militaire middelen en zo konden de Nijmegenaren 's-avonds met bier op stadskosten hun 'overwinning' vieren. Ambtman van Lynden kreeg de gepeperde rekening van Nijmegen gepresenteerd inclusief de opgelopen schade van het dempen van de Grift. Het ambt moest deze rekening betalen op straffe van gijzeling van de ambtman wanneer deze het lef had zich in een van de beide steden te laten zien. Dus de toch al gedupeerde boeren moesten betalen, want het ambt betaalde zelf nooit iets zonder het opdedijkplichtigen te verhalen, zoals het ambt nooit werkzaamheden uitvoerde, maar door de dijkplichtigen liet uitvoeren. Een staaltje van macht van de steden in de polder, macht die tot in deze eeuw zou voortduren.11)

Op de volgende pagina een beeld van de spoorbrug in aanbouw aan de Lentse kant tussen 1875 en 1879. Het was een staaltje van vakmanschap van de toenmalige ingenieurs van Waterstaat en trok vele professionele belangstellenden.

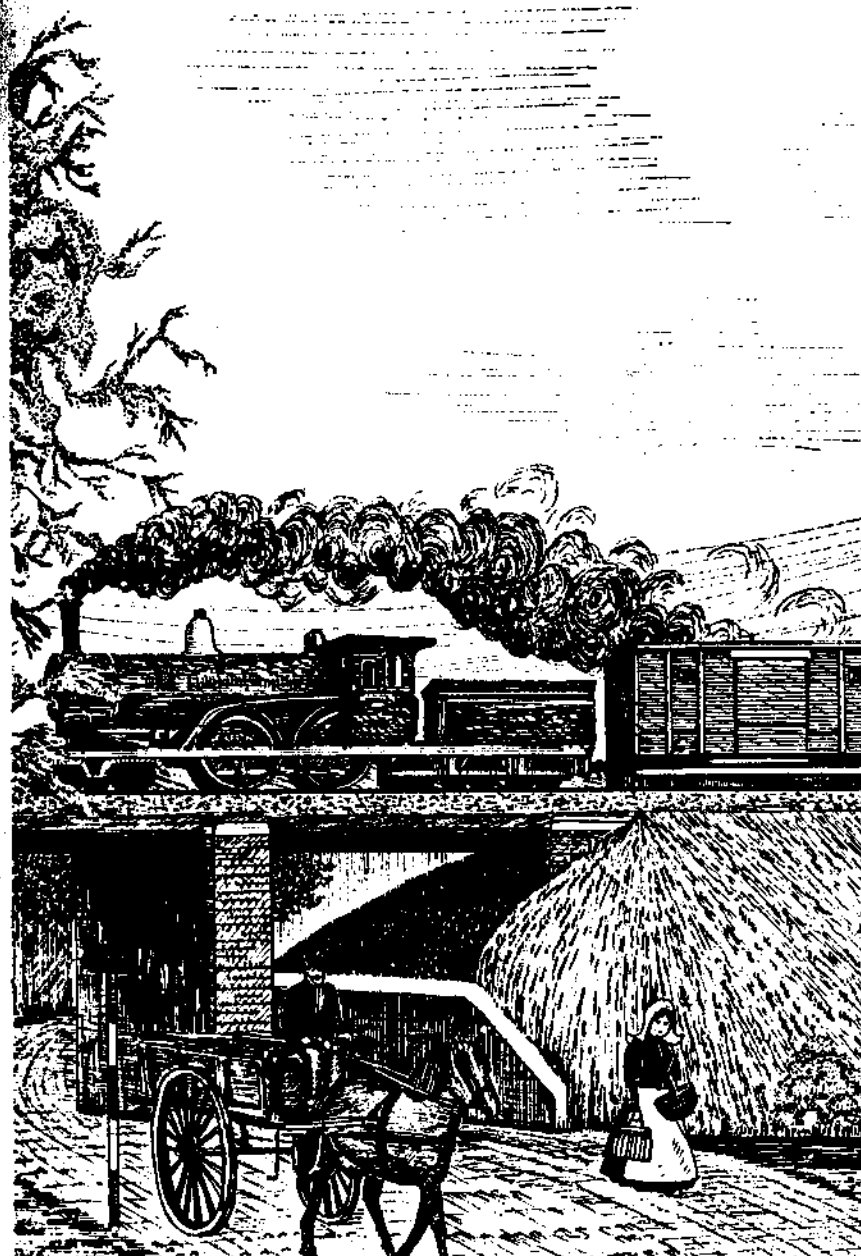
Tot in deze eeuw

Uit pure veiligheidsoverwegingen werd Lent in het bange najaar van 1944 geëvacueerd. Alleen de jonge mannen en de mannen van middelbare leeftijd bleven in het gehavende dorp achter. Onze bondgenoten hebben de burgerbevolking in die lange, bange winter zoveel mogelijk geholpen. In schril contrast daarmee staat het optreden van onze bondgenoten in de even bange en lange winter van 1794/95. Met de burgerbevolking werd niet alleen geen rekening gehouden, de arme boeren en de kleine ondernemers werden leeggeroofd en verjaagd. Zonder een evacuatieplan en zonder enige hulp. In januari en februari 1795 vonden zij bij hun terugkeer een verwoest en geplunderd dorp.

De boeren vormden bij alle militaire geweld altijd de zwaarst gedupeerde groep. Zeker toen in hun dorp het offensieve fort Knodsenburg operationeel was. Toen het fort na het rampjaar 1672 werd verwaarloosd en tenslotte geslecht was dat een verademing voor de Lentse mensen. Maar in 1862 werden de nieuwe moderne forten Lent Boven en Lent Beneden aangelegd en op het nippertje bleef Lent gespaard voor een groot derde fort dat door defensie voor de beveiliging van de straatweg naar Arnhem bedoeld was. Gelukkig bleven wij buiten het strijdgewoel in Europa zodat deze forten nooit zijn ingezet. Tussen 1930 en 1939 werden in Lent een aantal betonnen kazematten gebouwd voor de verdediging van de bruggen.

De boeren waren ook de gedupeerden bij dijkdoorbraken en dijkverzakkingen. Tot diep in de negentiende eeuw kwamen de polderlasten voor rekening van de boeren op basis van het uitgangspunt: Wie het water deert, die

Na de opening van de spoorlijn Nijmegen-Arnhem was het viaductje in het Noorden van het dorp de enige verbinding met Elst. Op de volgende pagina een indruk van dit 'viaductje' met loc 362 van H.I.J.S.M. (Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij)

het water keert. Schade aan eigen landerijen en boerderijen kwamen ook voor rekening van de boeren. Schade aan eigendommen in oorlogstijd liep altijd samen met schade aan waterkeringen en waterlossingssystemen want soldaten hielden nergens rekening mee

De belangen van de steden prevaleerden boven de belangen van de boeren. De boeren bogen, moesten wel buigen, voor de macht van de grondbezitters die de dienst uitmaakten in het ambt en in de dijkstoel. Vanuit het bestuur van het ambt kwamen de beslissingen waarop de bevolking geen enkele invloed had, maar de stedelijke representanten in het ambtsbestuur wel. Niet alleen vóór maar ook ná de Franse tijd is de invloed van de steden in de polder erg groot.

Over de hoofden van de Lentse mensen heen werd beslist over de aanleg van de hoge spoordijk, die het dorp in het Westen zou afgrendelen en gezonde en natuurlijke expansie naar het Westen zou blokkeren. Bij de verkoop en verkaveling van het Laauwik in 1919 blijkt, dat de percelen ten Westen van de spoordijk voor veel minder verkocht worden dan de percelen ten Oosten daarvan.

In 1930 wordt de Grift gedempt om plaats te maken voor de nieuwe verkeersweg. Het dorp wordt verminkt. Na de oorlog wordt de verkeersweg veranderd in de hoge auto-baan die het dorp definitief in twee stukken hakt.

De geschiedenis van Lent is de geschiedenis van naamloze, hardwerkende boeren en kleine ondernemers met maar een hoogtepunt; een hoogtepunt dat telkens terugkeert: Lentse mensen, die watergeweld en oorlogsgeweld telkens uit eigen kracht te boven zijn gekomen.

1) Louis Ricouart, Les biens de l'Abbaye de Saint Vaast en Louis Blondel, l'Histoire d'Arras. Jan Wolters in de Over-Betuwse Historiën, De Betuwe Monnikenland.

2) Oorkondenverzameling Nijmeegs Gemeente-Archief, gereproduceerd in Lent lang vervlogen tijd no. 4 pag.8. Particuliere verzameling fa. Heijmerink Lent.

3) Doorbraken bij Lent volgens Drs. Mentink in Over-Betuwe, Geschiedenis van een polderland in 1551/1552, 1588 (Doornik) 1634, 1658, 1664, 1781 en 1809. Doorbraken op andere plaatsen stroomopwaarts veroorzaakten ook wateroverlast in Lent evenals de beruchte overstromingen van 1809 en 1820 door de dijkdoorbraken bij Oosterhout. Overstromingen waren er in 1564, 1573, 1673 en 1681.

4) Lent lang vervlogen tijd no. 3 pag. 18-24

5) Lent lang vervlogen tijd no. 1 pag. 32-44 en de bevolkingsgegevens in Een eeuw Elst van Dr. J. Brouwer.

6) Lent lang vervlogen tijd no 3 pag. 4-17

7) Lent lang vervlogen tijd no 1 pag. 11-22

8) Middeleeuwse kastelen in Gelderland Dr. K. Kalkwiek pag. 107

9) Charterverzameling Rijksarchief Arnhem no. 355, gereproduceerd in Over-Betuwe, Geschiedenis van een polderland op pag. 144

10) Lent lang vervlogen tijd no 3 pag. 34-47

11) Geschiedenis van een weg en van een vaart in Bijdragen en Mededelingen Genre XXI 1918 H. van Schevikhaven.

Lent lang vervlogen tijd is een periodiek historisch cahier met bijdragen over de Lentse en Over-Betuwse geschiedenis. Het cahier verschijnt onder auspiciën van de Lentse Historische Kring. Elk nummer heeft een omvang van 52 A4 pagina's. Corr.adres: Tuinstraat 12 6663 BH Lent. 080-229341.

VALKHOFNIEUWTJES

* Dit jaar is voor de Valkhofvereniging een jaar van records. Hoewel de exakte telling nog niet is verricht, is nu reeds bekend dat het aantal bezoekers aan de Valkhofkapel ver boven de 50.000 ligt.

* Op het moment dat U dit Kerstnummer van Valkhofnieuws leest, telt onze vereniging meer dan 500 leden!! In dit kalenderjaar mochten wij zowel het vierhonderdste als het vijfhonderdste lid noteren.

* Gedurende de zomermaanden hebben niet minder dan 21 exposanten hun werk tentoongesteld in de Valkhofkapel.

* In dezelfde periode is een vijftal concerten gegeven, waarvoor een overweldigende belangstelling bestond.

* Nu de herbouwplannen voor (delen van) de burcht langzamerhand meer gestalte krijgen, is het van belang over zoveel mogelijk beelden informatie-materiaal te beschikken met betrekking tot de voormalige Valkhofbebouwing. Wij doen hierbij graag een beroep op onze leden. Indien U de beschikking hebt over (foto's van) tekeningen of schilderijen, danwel over beschrijvingen van interieur of exterieur van de Valkhofburcht, zouden wij gaarne met U in contact komen. Mogelijk dat informatie door ons kan worden overgenomen of gekopieerd. Voor reacties kunt U terecht bij het redactie-adres (zie omslag).

G.Hermans

VALKHOFGIDS

Het speciaal door de redactie van Valkhofnieuws samengestelde informatie-boekje met de veelzeggende titel:

"NIJMEEGS STIEFKIND:

een gids naar het verleden"

blijkt duidelijk in een behoefte te voorzien. Deze gids, welke het ontstaan en de bloei; de verwaarlozing en de ondergang van de burcht op het Valkhof behandelt, heeft in groten getale zijn weg gevonden naar evenzovele belangstellenden.

Dit 44 pagina's tellende werkje geeft een kort overzicht van de rijke Valkhofgeschiedenis, terwijl ook een wandeling over en om het Valkhof is beschreven en in kaart gebracht. Tijdens deze wandeling komt men in aanraking met tal van interessante aspecten van dit oude stukje Nijmegen.

U kunt in het bezit komen van deze gids door bestelling bij de redactie. U dient dan f3,50 (f2,50 + f1,00 bijdrage in de portokosten) over te maken op ons postgironummer 4438363 t.n.v. Valkhofvereniging Postbus 1390 te Nijmegen, met vermelding van: "Stiefkind".

Het is ook mogelijk "Nijmeegs stiefkind" af te halen op het redactie-adres of bij dhr. van Brienen; U betaalt dan slechts f2,50. De adressen en telefoonnummers staan in de omslag vermeld.

de redactie

UIT DE LEDENADMINISTRATIE

De enorme stroom van nieuwe leden is geenszins tot stilstand gekomen in dit na-jaar. De vele artikelen, welke sinds de presentatie van de Waalkadeplannen in diverse dagbladen zijn verschenen, hebben bijgedragen tot een verhoogde belangstelling voor het Valkhof. Velen raken doordrongen van de noodzaak een aktief beleid te voeren inzake het behoud en herstel van de bouwwerken op de Valkhofheuvel.

Tussen eind oktober en eind november hebben de volgende nieuwe leden zich aangemeld:

van 't Hooft	Beek bij Nijmegen
Koenders	H.Landstichting
Holthuis	Horst
Tack	Nijmegen
Terwindt	Malden
Mohr	Doorwerth
Janssens	Nijmegen
Huinink	Nijmegen
Rochmans	Nijmegen
de Bont	Nijmegen
Keijser	Beuningen
Brouwer	Nijmegen
Siemensma	Nijmegen
Arts	Voorburg
de Bruin	Overasselt
v.Scheijndel	Huissen
Groeneveld	Nijmegen
Lackamp	Wanneperveen
Struik	Nijmegen
Kunst	Nijmegen
Oldenhof	Amsterdam
v.d.Berg	Nijmegen

G.Hermans, ledenadministratie